

Вылучэння груп сувязей адрозніваюцца ў змястоўным плане. У першым выпадку яны маюць супастаўляльны характар; у другім - замежная мова служыць сродкам для вывучэння літаратуры; у трэцім - сувязі аднастроўваюцца ў выкарыстанні матэрыялу краймязнаўчага характару для атрымання дадатковай інфармацыі. Устанаўленне сувязей замежнай мовы са спецыяльнымі дысцыплінамі дазваляе студэнтам знаёміцца з дасягненнямі ў прафесійным плане ў замежных краінах, спрыяе развіццю іх прафесійнай цікавасці да вывучэння замежнай мовы, дапамагае пашыраць і паглыбляць веды па спецыяльнасці. Пры гэтым устанаўліваецца двухбаковая сувязь паміж імкненнем студэнта набываць спецыяльныя веды і поспехам у авалоданні замежнай мовай.

Разгледзім некаторыя аспекты рэалізацыі міжпрадметных сувязей замежнай мовы (у нашым даследаванні англійскай) з прадметамі гуманітарнага цыкла.

На кафедрах замежных моў выкладчыкі кіруюцца праграмай, якая ўлічвае матэрыял па спецыяльных дысцыплінах. Так, шмат увагі ўдзяляецца кампазітарам-класікам і іх творам, розным накірункам у музыцы, сучаснай музыцы. На занятках абмяркоўваюцца культурныя падзеі, якія адбываюцца ў Рэспубліцы Беларусь і за яе мяжамі, студэнты не толькі канстатуюць факты, але выказваюць свае меркаванні па тых ці іншых падзеях. Будучым мастакам прапануюцца матэрыял, прысвечаны мастацтву Вялікабрытаніі, ЗША, Беларусі.

Вялікае значэнне для абгагачэння зместу адукацыі мае ўключэнне студэнтаў у працэс навукова-даследчай працы. Вельмі важна, каб навукова-даследчая праца была звязана з канкрэтнай вывучасмай дысцыплінай і прадугледжвала выкарыстанне твораў замежнай літаратуры і іх перакладаў. Так, студэнтам былі прапанаваны наступныя тэмы: "Мастацтва Вялікабрытаніі ХУШ-ХІХ стагоддзяў", "Сальвадор Далі і яго творчасць", "Сучасная музыка ЗША" і інш.

Трэба адзначыць, што ў працэсе навуковага даследавання набываюцца каштоўнасці, якія акрэсліваюць пошукавую, творчую актыўнасць; навучальны працэс пераўтвараецца ў навучальна-творчы, а ў вярэйшай навучальнай установе фарміруецца творчас асрэдзіце.

ВЫКАРЫСТАННЕ КВАЗІ-СКАЗАЎ ПРЫ НАВУЧАННІ АНГЕЛЬСКАЙ МОВЕ

Адной з хібаў традыцыйнай метадыкі выкладання замежнай мовы з'яўляецца празмернае захапленне семантыкай. (Адсюль і сінанімічная назва "семантычны метал".) У зыніку ўзнікае такая перашкода, як інтэрферэнцыя роднай мовы. Студэнты вымушаны пераадольваць уплыў лексічных значэнняў слоў сваёй мовы замест авалодвання структурнымі рысамі замежнай мовы. Зразумела, вучэбная праца пагаршаецца.

Акадэмік Л.У.Шчэрба падкрэсліваў, што пры вывучэнні замежнай мовы неабходна перш за ўсё дамагацца хуткага распазнавання форм па іх знешніх прыметах. Інакш кажучы, рабіць наадварот таму, што патрабуецца на занятках па роднай мове, калі формы пазнаюцца па семантыцы.

Падобна таму, як драматург Уільям Шэкспір апыраджіў вучэнне аб знакавай сістэме мовы, уклаўшы ў вусны Джульеты пытанне:

What's in a name? that which we call a rose
By any other name would smell as sweet, -
так і матэматык Льюіс Кэрал прадугалаў важнасць фармальнага рысу моўных адзінак у кнізе "Аліса ў краіне цудаў" наступным квазі-вершам:

'Twas brillig, and the slithy toves
Did gyre and gimble in the wabe;
All mimsy were the borogoves,
And the mome raths outgrabe.

Казачны персанаж Хампі-Дампі растлумачыў, што outgrabe - гэта проплы час дзеяслова outgibe, а Аліса заўважыла, што верш напаўняе яе галаву нейкімі думкамі.

У цяперашні час шэраг лінгвістаў карыстаюцца ідэяй Кэрала. Асаблівую цікавасць у працэсе разумення сінтаксічнай структуры сучаснай англійскай мовы ўяўляюць супастаўленыя квазі-фразы Чарлза Фрыза:

N V N
Woggles ugged diggles.
N V N
Uggs woggled diggs.
N V N
Woggs diggled uggles.

Незалежнасць сінтаксічнай структуры ад

семантиці лексичних адзінак можна перака-
наўча зразумець на наступных прыкладах: Color-
less green ideas sleep furiously (N.Chomsky) або
"Квадрат выпял гипотенузу" (Ю.Апрэсян).

Каб нагадаць студэнтам важную ролю фар-
мальных прымет (дэтэрмінатываў, афіксаў,
фіксій, размяшчэння слоў у сказе), прапануем
папярэднія практыкаванні па аднаўленні сін-
таксічнай структуры фраз тэлеграм, гэтых
загалоўкаў. Напрыклад:

- Ship sails today
D N V Adv
a. The ship sails today
V D N Adv
b. Ship the sails today

- Johnson reports open forum
D A N V D N
a. The Johnson reports open a forum
N V D A N
b. Johnson reports an open forum

У далейшай вучэбнай працы са студэнтамі
мы прапануем квазі-сказы, у якія ўключаны дэ-
тэрмінатывы (артыклі і іх субстытуты) і функцы-
янальныя (службовыя) словы. Няўнасьць гэтых
граматычных адзінак робіць сінтаксіс сказаў
болей зразумелым і зручным для пераўтварэнняў.
Напрыклад, такі квазі-сказ Роберта Горэла: The
gimble moom is lomping a filp in the snew. Ад-
сутнасць лексичных марфем gimble, moom,
lompr, filp, snew у ангельскай мове пазбаўляе нас
ад уплыву роднай мовы пры выкарыстанні
квазі-канструкцыяй як інварыянтных адзінак
пры выкананні наступных практыкаванняў: па-
ставоўкі ўсіх відаў пытанняў, трансфармацыі
выказніка ў пэўны граматычны час, пераўтвар-
энні незалежнага стану ў залежны стан і інш.

Потым дасца заданне па субстытуцыі квазі-
слоў на словы, якія існуюць у ангельскай мове.
Інжэн кжучы, заданне на пошук аўтэнтычных
моўных варыянтаў, кожны з якіх адрозніваецца
ад іншых толькі лексичным значэннем. Напрык-
лад: The new professor is reading a lecture in the
hall. The little girl is eating an apple in the garden.

Факультатыўны від працы - пераклад вары-
янтных сказаў на родную мову. Зразумела, што
колькасць іх фактычна немагчыма абмежаваць,
ывават калі карыстацца тэкстамі толькі па спе-
цыяльнасці студэнтаў. Тут трэба ўдакладніць,
што пры ўсёй цікавасці (лепш сказаць: ухўнай
цїкавасці) пошуку варыянтных фраз з мэтай
перакладу іх на родную мову захапляцца гэтай

дзейнасцю на даным этапе не варта. Дзеля
разумення структуры простых сказаў дастат-
кова спыніцца на ўзроўні інварыянтаў. Спіс іх
прапануем абмежаваць лічбай 12 (колькасць
форм граматычнага часу ў сучаснай ангельскай
мове).

Далейшы крок - гэта выйсце на прастору
складаназалежнага сказа, структура якога ха-
рактарызуецца вялікімі трансфармацыйнымі
мажлівасцямі. Гэты крок абазначае ўваход у
фактычна не абмежаваную сферу мак-
расінтаксісу. Менавіта тут прапануецца праца з
аўтэнтычнымі моўнымі варыянтамі. У першую
чаргу трэба звярнуць увагу на канструкцыі,
эквіваленты якіх адсутнічаюць у роднай мове
студэнтаў, але якія рэгулярна сустракаюцца ў
тэкстах па іх спецыяльнасці, як, напрыклад,
герундый, перфектны інфінітыў і г.д. Безумоўна,
лексіка гэтых варыянтных канструкцый павінна
быць у асноўным тэрміналагічнай.

Такім чынам, прапануем падыход да наву-
чання ангельскай мове грунтуецца на мета-
дэлагічным разуменні першаснасці формы ў
адносінах да зместу. У навучальнай установе
ўлік знешніх прымет моўных адзінак мэтагод-
ны толькі тады, калі гэтыя прыметы інтэр-
прэтуюцца семантычна. Іншымі словамі,
ажыццяўляецца лінгвістычная формула Form
signals Meaning.

Маркевіч А.А.,
канд.філал.наук,
дацэнт

НЯМЕЦКА-БЕЛАРУСКІЯ МІЖМОЎНЫЯ АНАЛАГІЗМЫ Ў ЛЕКСІЦЫ МАСТАЦТВА І КУЛЬТУРЫ

Сярод шматлікай групы слоў, якія маюць у
нямецкай і беларускай мовах фонамарфа-
лагічную і графічную аналогію і этымалагічную
сувязь, але адрозніваюцца сваёй сэнсавай струк-
турай, пэўную цікавасць выклікаюць нямецка-
беларускія лексичныя аналагізмы сферы мас-
тацтва і культуры. Сярод іх: malen vt і маляваць,
Maler n і маляр, Farbe f - і фарба, Couleur f і
колер, Fest m і фест, Alt m і альт, Etude f і эюд
і іншыя.

Параўнальнае даследаванне семантычных
асаблівасцей гэтых лексичных адзінак паказвае,